

**CUMHURİYET SAVCISININ HUKUKİ STATÜSÜ,
MUHAKEMEDEKİ TARAF POZİSYONU VE İSPAT
YÜKÜNÜN BULUNMASI ÜZERİNE..**

*On The Legal Status, Biased Position And Burden Proof Of The Public
Prosecuter In The Criminal Procedure*

Doç. Dr. Hakan KARAKEHYA *

Ar. Gör. Murat ARABACI **

ÖZET

Ceza muhakemesinde savcı, soruşturmayı idare eden ve kovuşturma evresinde de kamu adına iddia faaliyetini yürüten makamdır. Bu bağlamda ceza muhakemesinde önemli bir rolü vardır. Literatürde savcılığa ilişkin yazılmış bir çok monografi ve makale olmakla birlikte, onun hukuki statüsü, taraf pozisyonu ve üzerinde ispat yükünün olup olmadığına ilişkin tartışmalar hala güncelliğini korumaktadır. Bu çalışmada, belirtilen bu tartışmalı konular merkeze alınmak suretiyle, savcılığa ilişkin bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Çalışma sırasında kullanılan temel yöntem ise literatürdeki farklı görüşlerden faydalanmak suretiyle, kendi görüşümüzün neden-sonuç ilişkisi içerisinde ortaya konulması şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet savcısı, savcılık, muhakeme sùjeleri, iddia makamı, ceza muhakemesi hukuku

* Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, hkarakehya@anadolu.edu.tr

** Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, murat_arabaci@anadolu.edu.tr

ABSTRACT

In criminal proceedings, the prosecutor is the authority that conducts the investigation and conducts the claim activity on behalf of the public in the trial. In this context, he has an important role in criminal procedure. Although there are many monographs and articles about prosecutor, the discussions about his legal status, party position and the burden of proof are still being topical. In this study, an examination of the prosecutor is carried out by taking these controversial issues mentioned in the center. The basic method used during the study is the way of putting our own opinion in the cause-effect relation by taking advantage of the different opinions in the literature.

Keywords: Public prosecutor, prosecution, subjects of the criminal procedure, authority of the claim in the criminal proceedings, criminal procedure law.

GİRİŞ

Ceza muhakemesinde süje, kendine özgü bir statüsü olan, muhakeme süresince tek başına işlemler yapıp taleplerde bulunan ve bu faaliyetleri ile muhakemeyi hareket halinde tutan kişilerdir.¹ Ceza muhakemesi, hakim, savcı, kolluk, sanık, müdafii, tanık, bilirkişi gibi birçok kişinin gerçekleştirmiş olduğu muhakeme işlemlerinden meydana gelen faaliyetler zinciridir.² Bu kişilerin hepsinin muhakemede belirli rolleri bulunmakla birlikte, bunlardan her birisi muhakeme süjesi olarak kabul edilemez. Nitekim bu kişilerden bazıları kendiliğinden, diğer kişilerden bağımsız olarak muhakemede işlem yapamamaktadırlar. Örneğin, kolluk, tanık ve bilirkişilerin kendiliklerinden bu tür faaliyetlerde bulunmaları ve dolayısıyla muhakeme süjesi sayılmaları

¹ Sanık, müdafii, savcı, hakim ve suçtan zarar gören muhakeme süjesi olarak adlandırılırlar; çünkü bunlardan her birisi bağımsız olarak (kendi başlarına) muhakemede bir takım haklara sahiptirler. Claus ROXIN, **Strafverfahrensrecht**, C.H. Beck, München 1998, s.114

² Tosun, Muhakemeye katılan kişileri üçlü bir sınıflamaya tabi tutmaktadır: Birinci derece, ikinci derece ve yardımcı kişiler. Birinci derece kişiler muhakemenin başlamasını, durmasını, tekrar başlamasını, kısılmasını, uzamasını, başka bir muhakeme ile birleştirilmesini veya ayrılmasını, delillerin ortaya konulmasını doğrudan doğruya sağlayabilecek, hakim, savcı, sanık gibi kişilerdir. İkinci derece kişiler ise, sadece medeni bir çıkar uğruna muhakemeye katılan kimselerdir. Bunlara örnek olarak malen sorumlu verilebilir. Yardımcı kişilerin ise muhakemeye istekleri ile yön veremeyen, fakat ona fayda sağlayan, tanık, bilirkişi gibi kişiler olduğu kabul edilmiştir. Öztekin TOSUN, **Suç Muhakemesi Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1976, s.312 vd.

mümkün değildir.³ Ceza muhakemesinde süjellik makam veya şahıs itibarıyla olabilir. Bir süjenin hak ve yükümlülükleri, onun uyumsuzlukla kişisel ilişkisi göz önünde bulundurulmaksızın düzenlenmişse makam itibarıyla süjellikten;⁴ yok eğer bu hak ve yükümlülükler bireyin uyumsuzlukla kişisel ilişkileri göz önüne alınarak düzenlenmişse de şahıs itibarıyla süjellikten söz edilir. Bu bağlamda örneğin, hakim, savcı ve müdafî makam itibarıyla süje iken, sanık ve suçtan zarar gören şahıs itibarıyla süjedirler.⁵

Bu çalışmada ceza muhakemesinde soruşturmanın kanunda öngörülen amaçlara uygun olarak gerçekleştirilmesinden sorumlu olan ve yargılama sırasında da kamu adına iddia makamını işgal eden muhakemesi süjesi olarak C. Savcısının hukuki statüsü, taraf oluşu ve ispat yükünün bulunması hususları inceleme konusu yapılacaktır. Savcılık kurumunun ceza muhakemesindeki rolüne ilişkin olarak, literatürümüzde yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak özellikle savcının hukuki statüsünün ne olduğu, yasaklılığının ve reddinin söz konusu olup olamayacağı, muhakemede ispat yükünün onun üzerinde olup olmadığı gibi hususlar üzerinde halen uzlaşmış değildir. Bu bağlamda özellikle bu konular üzerine ağırlık vererek, ceza muhakemesinde önemli bir işlevi bulunan savcıyı çalışma konusu yapmanın literatüre katkı

³ Nur CENTEL-Hamide ZAFER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul 2015, s.105 Bu bağlamda örneğin tanık sadece yetkili merci kendisini çağırıp beyanına başvurduğunda, beyanda bulunmak gibi bir işlem gerçekleştirebilir. Kendiliğinden hareket edip bir muhakeme işlemi yapabilmesi mümkün değildir. Aynı şekilde bilirkişi de sadece mahkeme veya Cumhuriyet savcısı tarafından görevlendirildiğinde, onların talepleri doğrultusunda, teknik bilgi gerektiren konularda bu mercilere yardımcı olur. Böyle bir görevlendirme olmaksızın, onun da kendiliğinden bir muhakeme işlemi yapması söz konusu değildir. Son olarak, kolluk da muhakeme sürecinde Cumhuriyet savcısına bağlı olarak görev yapar. El koyduğu olayları derhal Cumhuriyet savcısına bildirmek ve onun emri doğrultusunda işlem yapmakla yükümlüdür (CMK m.161). Bu nedenle Cumhuriyet savcısına bağlı olarak görev yapan ve onun emirleri doğrultusunda işlem gerçekleştiren kolluk görevlilerinin de muhakeme süjesi olduğu kabul edilmez.

⁴ “Makam itibarıyla süje, o makam adına hareket edebilir. Mesela *bakanlık* izin verir denmişse, bakanlık adına müsteşar da izin verebilir, yok *bakan* izin verir denmişse ve bundan makamın değil de belli bir süjenin izin vermesi istendiği anlaşılırsa, müsteşar bakan adına izin veremez.” Nurullah KUNTER-Feridun YENİSEY-Ayşe NUHOĞLU, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Arıkan Yayınevi, İstanbul 2006, s.56

⁵ Muhakeme sırasında kanun belirli kişilere belirli muhakeme rolleri tahsis eder. Her kim muhakemede kendine mahsus irade açıklamasıyla muhakemeye şekil vermek hakkına sahipse ya da bu zorunluluk altındaysa muhakeme süjesi olarak isimlendirilecektir. Bu kavram dar manada ele alınırsa, muhakemeye kendi irade açıklamalarıyla şekil vermeyen tanık, bilirkişi, tercüman gibi kimseler süje sayılmamaktadırlar. Hans-Heiner KÜHNE, **Strafprozessrecht**, C.F. Müller Verlag, Heidelberg 1999, s.38.

sağlayacağı kanaatindeyiz. Doktrindeki farklı görüşlerden faydalanmak suretiyle, kendi görüşlerimizi neden-sonuç ilişkisi içerisinde ortaya koymak ise çalışmada kullanacağımız temel yöntemi oluşturmaktadır.

1. GENEL OLARAK

Soruşturma evresini yönetmekle görevli olan savcılık, kovuşturma evresinde ise iddia görevini yerine getirir.⁶ Savcı bazı özel hukuk davalarına katılsa da,⁷ onun asıl önemli görevi ceza muhakemesine ilişkindir.⁸ Savcı, kanunda soruşturma evresini yönetmek ve gerekli araştırmaları yapmakla yetkili ve görevli kişi olarak belirtilmiştir (CMK m.160, 161).⁹ Bu itibarla savcı, “*soruşturma evresinin efendisi*” (*Herrin des Ermittlungsverfahrens*) olarak ifade edilebilir.¹⁰ Savcı, soruşturma işlemlerini, kanunda aksine düzenleme olmadıkça, ister kendisi doğrudan doğruya, isterse emri altındaki kolluk görevlileri vasıtasıyla yapabilir (CMK m.161/1). Soruşturma evresi bitip kovuşturma evresine geçildikten sonra kamu adına iddia makamını işgal eden savcı, *kural olarak* davanın görüldüğü duruşma devresinde sürekli olarak mahkemede hazır bulunur.¹¹

Savcılığın örgütlenmesi 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında

⁶ “Savcılık, muhakeme görevinin bir çeşidi olan iddia görevini yerine getiren toplumsal iddia makamıdır.” Selahattin KEYMAN, **Ceza Muhakemesinde Savcılık**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1970, s.54

⁷ Örneğin, başsavcının Nüfus Yasasına göre, yaş ve isim kayıtlarının düzeltilmesine ilişkin davaları açma görev ve yetkisi vardır. Savcılarının hukuk davalarındaki görevleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Adem BİLGİN, **Cumhuriyet Savcısının Hukuk Davalarındaki Görevleri**, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara, 2013, s.51 vd.

⁸ Bunun dışında savcılığın kararların infazını sağlamak, izlemek ve denetlemek gibi bir görevi de vardır. Bu bağlamda infaz edilecek kararlar C. Başsavcılığına gönderilir (CMK m.36/2). Kesinleşmiş mahkumiyet hükümlerinin infazı C. Savcısı tarafından izlenir ve denetlenir (CGTİHK m.5).

⁹ C. Savcısı tarafından muhakeme sırasında verilecek kararlar konusunda, uygulamayı da yansıtan özlü bilgiler için ayrıca bkz. Halil POLAT, **Teori ve Uygulamada Cumhuriyet Savcısının El Kitabı**, Adalet Yayınevi, Ankara 2009, s.569 vd.

¹⁰ KÜHNE, (1999) s.52; “CMK, soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısını, bu evrenin gerçek anlamda idarecisi konumuna getirmeyi hedeflemiştir. Bu hedef doğrultusunda, Cumhuriyet Savcısını pasifleştiren, soruşturmanın idaresinden uzaklaştıran hukuki sebepleri kendince belirlemiş ve bunları gidermek yolunda hükümler sevk etmiştir.” Metin FEYZİOĞLU, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Ocak-Şubat 2006, s.28

¹¹ Hinrich RÜPİNG, **Das Strafverfahren**, Verlag Vahlen, München 1997, s.21

Kanun'da (Adli Y. K.) düzenlenmiştir. Bu kanunun 17. maddesine göre, cumhuriyet başsavcılığı, *kanun hükümlerine göre, yargılama faaliyetini kamu adına izlemek, bunlara katılmakla* görevlidir.

Bununla birlikte CMK Yürürlük Kanunu Geçici m.9 hükmüne göre; *31/12/2019 tarihine kadar, asliye ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz ve katılma hususunda Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaz. Ancak, verilen hükümler ile tutuklamaya veya salıverilmeye ilişkin kararlara karşı Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurulabilmesi amacıyla dosya Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.* Dolayısıyla mevcut durum itibarıyla C. Savcıları sadece ağır ceza mahkemelerindeki duruşmalara katılmakta, asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalara ise katılmamaktadırlar. Bu durumun çelişmeli muhakeme ilkesini derinden zedelediği bir gerçektir. Bunun yanında iddia makamının olmadığı bir davada, hakimin kendini aynı zamanda iddia makamının yerine koyması, savcının yürütmesi gereken faaliyeti kendisinin gerçekleştirmeye çalışması da muhtemeldir. Bu bağlamda söz konusu uygulamanın hakimin tarafsızlığına ilişkin de ciddi sorunlar ortaya çıkarttığı aşikardır.¹²

Bir kimsenin savcılık görevini yapabilmesi için, hakimlerde olduğu gibi atama şartı, göreve başlama şartı ve ehliyet şartı aranır. Bu şartlar itibarıyla hakimlerle savcılar arasında esaslı bir fark bulunmamaktadır.¹³

Başsavcılık bir bütündür ve savcılarının yapmış olduğu her işlem başsavcılık adına yapılır. Savcılardan hiçbirisi suç oluşturan bir fiile ilişkin olarak tek ve mutlak yetkili değildir. Bir Cumhuriyet savcısının başladığı davayı başka bir Cumhuriyet savcısı devam ettirebilir. Asıl önemli olan duruşmada makamın, yani başsavcılığın temsili ve bu şekilde iddia makamının boş kalmamasıdır. Başsavcıya bağlı olan Cumhuriyet savcıları, onun temsilcisi olarak faaliyet gösterirler. Duruşmalara Cumhuriyet başsavcısı, onun görevlendireceği Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısı katılır. Gerekli durumlarda birden fazla Cumhuriyet savcısının da aynı duruşmaya katılması mümkündür.¹⁴

¹² Bu konuda aynı yönde ve çok daha özlü açıklamalar için bkz. Tuğrul KATOĞLU, "Asliye Ceza Mahkemelerinin Yeni Durumu 'Silahların Eşitliği' Tartışmalarından 'Silahlara Veda'ya," **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2010/1 (Prof Dr. Köksal Bayraktara Armağan, C.1) s.539 vd.

¹³ Nevzat TOROSLU-Metin FEYZİOĞLU, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara 2015, s.115

¹⁴ **CENTEL-ZAFER**, (2015) s.108; CMUK döneminde Cumhuriyet savcılarının duruşmadaki görev ve yetkileri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Erhan GÜNAY, C.

CMK. m.160/2’de, yargılamada iddia makamını işgal eden Cumhuriyet savcısına, adil bir yargılamanın söz konusu olabilmesi için sanığın gerek lehine gerekse aleyhine olan delilleri toplama görevi verilmiştir. Dolayısıyla, Kıta Avrupası hukuk sistemine dahil diğer ülkelerde olduğu üzere¹⁵, bizim hukuk sistemimiz bakımından da savcı, her ne kadar muhakemede bir taraf olsa da, soruşturma sırasında sanığın lehine olan delilleri de toplamakla yükümlüdür.

Adli Y. K. m.16’ya göre; mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçede o il ve ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet başsavcılığı kurulur. Cumhuriyet başsavcılığında bir Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı bulunur. Gerekli görülen yerlerde Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun kararıyla bir veya birden fazla Cumhuriyet başsavcı vekili atanır.

“Cumhuriyet savcıları, buldukları il merkezi veya ilçenin idari sınırları ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırları içerisinde yetkilidirler. Ağır ceza mahkemesi ile özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemelerinin yargı çevresinde yer alan Cumhuriyet başsavcılıkları, yetki alanları içerisinde yürüttükleri bu mahkemelerin görevine giren suçlarla ilgili soruşturmaları yapar ve ivedi, zorunlu işlerin tamamlanmasından sonra düşünce yazısına soruşturma evrakını ekleyip ağır ceza mahkemesi veya özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemelerinin Cumhuriyet başsavcılığına gönderirler. Büyükşehir belediye sınırları içerisinde bulunan Cumhuriyet başsavcıları, bu yer ceza mahkemelerinin yargı çevresinde yetkilidir. Ancak, büyükşehir belediye sınırları içerisinde yer alan ağır ceza mahkemeleri ile özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemelerinin görevine giren işlerde yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır (Adli Teşkilat K. m.21).”¹⁶ Bu bağlamda savcıların yetkisizlik kararı verebilmeleri de mümkündür. “Yetkisizlik kararı ile gelen bir soruşturmada Cumhuriyet savcısı, kendisinin de yetkisiz olduğu kanaatine varırsa yetkisizlik kararı verir ve yetkili savcılığın belirlenmesi için

Savcıları ile Ceza Hakimlerinin Görev ve Yetkileri, Adil Yayınevi, Ankara 1996, s.124 vd.

¹⁵ Kıta Avrupası hukuk sistemine dahil bazı ülkeler ile ABD hukuk sisteminde savcılık kurumu ile ilgili karşılaştırmalı ve kapsamlı açıklamalar için bkz. Gwladys GILLIERON, **Public Prosecutors in the United States and Europe**, Springer International Publishing, Switzerland, 2014 s.22 vd.

¹⁶ Başsavcılıkların, ceza mahkemelerinin örgütlenmesine paralel olarak oluşturulması nedeniyle, savcıların yer yönünden yetkisi, mahkemelerin yer yönünden yetkisine ilişkin kurallara göre düzenlenir. **CENTEL-ZAFER**, (2015) s.108

soruşturma dosyasını, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine gönderir. Mahkemece bu konuda verilen karar kesindir (CMK m.161/7).”

Cumhuriyet savcısı, adli görevi gereğince nezdinde görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapmak ihtiyacı ortaya çıkınca, bu hususta o yer Cumhuriyet savcısından söz konusu işlemi yapmasını ister (CMK m.161). Dolayısıyla savcılar arası istinabe yapılması da mümkündür. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, savcının nezdinde görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında yapılacak işlemin savcılık tarafından yapılabilen bir işlem olması gereğidir. Nitekim eğer savcının yanında bulunduğu mahkemenin yargı çevresi dışında yapılması gereken işlem, ancak bir yargılama makamı tarafından yapılabilecek işlemse, savcı işlemin yapılacağı yerdeki savcıya değil; doğrudan ilgili yargılama makamına başvurmalıdır.¹⁷ Nitekim bu hususu düzenleyen CMK'nın 162. maddesine göre; Cumhuriyet savcısı, ancak hakim tarafından yapılabilecek olan bir soruşturma işlemine gerek görürse, istemlerini bu işlemin yapılacağı yerin sulh ceza hakimine bildirir. Sulh ceza hakimi istenilen işlem hakkında, kanuna uygun olup olmadığını inceleyerek karar verir ve gereğini yerine getirir.

Cumhuriyet savcısının, özellikle soruşturma evresindeki en büyük yardımcısı kolluktur. Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığıyla suça ilişkin her türlü araştırmayı yapabilir. Uygulamada C. savcısının genellikle soruşturma işlemlerinin büyük bölümünü emri altındaki kolluk görevlileri vasıtasıyla gerçekleştirdiği görülmektedir. Kolluk görevlileri, el koydukları olayları, yakalanan kişilerle uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet savcısına derhal bildirmek ve onun olaya ilişkin tüm emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdürler (m.90/5, m.161/2, PVSK ek m. 6/3-4).¹⁸

¹⁷ CENTEL-ZAFER, (2015) s.141

¹⁸ Kolluk, hizmet branşı olarak adli, idari ve siyasi kolluk diye sınıflara ayrılmıştır. Ancak, görevli bulunduğu mülki sınırlar içinde, bir suçla karşılaşan her kolluk memuru, *hizmet branşı, yeri ve zamanına bakmaksızın*, suça el koymak, önlemek, şüphelileri ve suç delillerini tespit etmek ve korumakla görevlidir (PVSK ek m.4, ETK m.12/2, JTK m.7). Bu görev geçici niteliktedir. Yetkili kolluk gelince, işin ona devredilmesi gerekir. Halk arasında da dillendirilen “Polis 24 saat görev başındadır.” sözünün temelinde bu hüküm yer almaktadır. Gerçekten de söz konusu hüküm gereğince görevli olduğu mülki sınırlar içerisinde mesaisi bittikten sonra eve giderken bir suçla karşılaşan kolluk görevlisi de suça müdahale etme yükümlülüğü altındadır. Nitekim düzenlemeye göre suçla karşılaştığı zamanın önemi yoktur. Benzer şekilde, kolluk görevlisinin hizmet branşı da suça müdahale konusunda dikkate alınmaz. Bu bağlamda trafik şubede görevli olan bir polis memuru da mesaisi bittikten sonra bir suçla karşılaştığında, olaya müdahale etmelidir. “Ben trafikle

Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adli kolluğa yaptırılır (m.164/2). Gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi halinde, diğer kolluk birimleri de adli kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdürler. Bu durumda, kolluk görevlileri hakkında, adli görevleri dolayısıyla Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır (m.165; ETK m.12/2). Cumhuriyet başsavcıları, her yılın sonunda, o yerdeki adli kolluk sorumluları hakkında değerlendirme raporları düzenleyerek, mülki idare amirlerine gönderir (m.166).

2. SAVCININ HUKUKİ STATÜSÜ

Savcının hukuki statüsü, yürütme mi yoksa yargı organı mı olduğu noktasında oldukça tartışmalı bir konudur. Nitekim yaptığı iş hem yürütme hem de yargı faaliyetine ilişkindir.¹⁹ Savcının görevi, en genel anlamıyla, soruşturmayı yürütmek ve kovuşturma sırasında iddia makamını işgal etmektir. Dolayısıyla uyuşmazlığı yargılamak ve vereceği hükümle onu çözüme kavuşturmak gibi bir faaliyeti olmadığından, savcının görevi yargısal olarak nitelendirilemeyecektir.²⁰ Kural olarak savcı gerekli işlemleri gerçekleştirdikten sonra, uyuşmazlığı çözmekte; bilakis çözmesi için bir yargılama makamı önüne götürmektedir. Önödeme ve uzlaşma gibi alternatif çözüm yollarının söz konusu olduğu hallerde ise yine yargılama yapmamakta, sadece kanunun verdiği yetkiye dayanarak uyuşmazlığı yargılama makamı önüne götürmeden ve yargılamadan, muhakemeyi sona erdirmektedir.²¹

ilgili işlerde görevliyim.” diyerek sorumluluktan kurtulamaz. Burada müdahaleden kastedilen tek başına doğrudan müdahale edebilecek yeterliliği varsa olaya doğrudan müdahalesi, böyle bir yeterliliği yoksa delilleri tespit etmesi ve durumu amirlerine ya da yetkili kolluğa bildirmesidir. Yoksa on kişinin katıldığı silahlı bir kavgayla karşılaşan kolluk görevlisinin, böyle bir olaya doğrudan müdahale etmemesi ve yetkili mercilere durumu bildirmesi gerekir. Ancak diğer kolluk birimleri olay yerine intikal edinceye kadar neler olduğunu gözlemeli ve delilleri tespit edebildiği ölçüde tespit etmelidir.

¹⁹ KÜHNE, (1999) s.54

²⁰ CMK ile birlikte artık savcının yargı erki içinde yer aldığı konusundaki karşı görüş için bkz. Bahri ÖZTÜRK-Durmuş TEZCAN-Mustafa Ruhan ERDEM-Özge SIRMA GEZER-Yasemin F.S. KIRIT-Özdem ÖZAYDIN-Esra A. AKCAN-Efser ERDEM TÜTÜNCÜ, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016, s.214

²¹ Ceza davalarındaki birikmeler, örneğin, uzlaşma ve ön ödeme usulleri gibi kısa yollu usullerle ve basitleştirmelerle azaltılmaya çalışılmaktadır. Savcıların ön ödeme ve uzlaştırma konularındaki rolünü savcıyı “hakimden önce hakim” olma durumuna benzeten yazarlar olmuşsa da yukarıda açıkladığımız gerekçelerle yapılan iş bir yargılama faaliyeti olmadığından bu konudaki görüşe katılmıyoruz. Jörg Martin JEHLE, “Savcılık Örgütü'nün Rolüne İlişkin Avrupa Çapında Bir Karşılaştırma”, **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu, 7-9 Temmuz 2006**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, (Çev: Gülşah Kurt YÜCEKUL), Ankara, 2006 s. 73

Bununla birlikte savcının gerçekleştirdiği faaliyetin adli konulara ilişkin olduğuna da şüphe yoktur. Çünkü muhakemenin iki temel aşamasından birisi olan soruşturmayı yürütmekte, kamu davasını açmakta, gerekli hallerde önödeme karar verebilmekte ve kanunyollarına başvurabilmektedir. Bu nedenle savcının faaliyet türünü *adli alana ilişkin idari bir faaliyet* olarak nitelendirmek kanaatimizce en doğru olanıdır.²² Bu noktada savcının kamu davası açma yetkisinin bulunduğunu söylemenin normatif bakımdan doğru olup olmadığı üzerinde de durmak gerekir. Kamu davasının her ne kadar savcı tarafından açıldığı sıklıkla ifade edilse de, aslında teknik anlamda dava bir yargılama makamı olan mahkemenin kararıyla açılmaktadır.²³ Gerçekten de kamu davası mahkemenin iddianamenin kabulü kararını vermesiyle açılır (CMK m.2). Eğer o bu kararı vermezse kamu davası açılmış olmayacaktır. Ancak bu kararın verilebilmesi için iddianamenin mahkemeye verilmiş olması gerekir. Bu işlemi ise savcılık yapar. Dolayısıyla kamu davasının açılması için gerçekleşmesi gereken süreci, iddianame hazırlayıp mahkemeye vermek suretiyle savcı başlatmakta, söz konusu süreç mahkemenin iddianamenin kabulü kararıyla da tamamlanmaktadır. Bu bağlamda kamu davasının açılması sürecini başlatması nedeniyle savcının kamu davasını açtığını söylemek de çok yanlış bir ifade değildir. Kaldı ki kanun koyucu da “*Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir (CMK m.170/1).*” demektedir. Bu düzenleme de, savcının davayı açtığını söylemenin yanlış olmadığını destekler nitelikte bir hükümdür.

Savcının faaliyetinin temelde idari olmasının yanında, diğer idari faaliyetlerden farklı olarak adli alanla da ilgili olması nedeniyle, onun kararlarına karşı bazı hallerde, adli yargı içerisinde yer alan bir yargılama makamına başvurulabilmesi kabul edilmiştir. Kanunun açıkça belirlediği bu haller dışında, gerekli şartların varlığı halinde, savcının kararlarına karşı idari yollara da başvurulabilecektir.²⁴

²² Savcının hukuki statüsünün ne olduğu tam olarak belirli olmayan bir konudur. Savcının işlemleri adli faaliyete hizmet etmekte iken, savcılığın kurumsal yapısı ise idari özellik göstermektedir. Demokratik ülkelerde egemenliğin üçüncü ayağını teşkil eden yargının organizasyonuyla karşılaştırıldığı zaman, savcılığın yapısının, yargısal sistemden çok, hiyerarşik bir yapılanma şeklinde idari sisteme benzediği görülmektedir. Alman doktrini ve uygulaması bakımından savcı hukuki statü olarak, idare ve adliye arasında yer alan bir organdır. **RÜPRING**, (1997) s.23

²³ Cumhuriyet ŞAHİN-Neslihan GÖKTÜRK, **Ceza Muhakemesi Hukuku-II**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012, s.75

²⁴ Yener ÜNVER-Hakan HAKERİ, **Ceza Muhakemesi Hukuku, 1. Cilt**, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s.229; Paylaştığımız bu görüşün eleştirisi için bkz. **KEYMAN**, s.69 vd.

Adalet Bakanının dava açması için savcıya emir verebileceğini düzenleyen CMUK m.149 hükmünün CMK'da yer almaması, savcının yürütme erki içinde yer alan ve idari yönü ağır basan bir organ olduğu gerçeğini değiştirmez.²⁵ Nitekim devletin, yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç temel erki vardır. Savcı yasama organı olmadığına göre ya yargı ya da yürütme erkinin içinde bir organ olarak kabul edilecektir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere savcının faaliyetleri sırasında yargılama yapması ve vermiş olduğu kararlar uyuşmazlığı çözmesi söz konusu değildir. Buna rağmen bir an için savcının yargılama makamı olduğu düşünüldüğünde bile, bunun zorunlu sonucu olarak bağımsızlığının da sağlanması gerekir. Nitekim anayasanın 2. maddesinde vurgulanan *demokratik, hukuk devletlerinin* en önemli özelliklerinden birisi, bağımsız bir yargı erklerinin olmasıdır. Ancak hukuk sistemimizde savcılar bağımsızlığı da bulunmamaktadır. Savcılar, en azından başsavcıya bağlı olarak çalışırlar, ondan emir alırlar. Anayasamızda da mahkemelerin bağımsızlığı düzenlenmiş (Any. m.138), savcılar bağımsızlığına ilişkin herhangi bir hükme ise yer verilmemiştir.²⁶ Bu nedenlerle, kanaatimizce, savcının içinde yer alabileceği tek erk, yürütmedir²⁷.

²⁵ Centel-Zafer'e göre; savcı görevinin adli-idari olması nedeniyle Adalet Bakanından emir alır, ancak bakan kanunsuz emir veremez. Bununla birlikte CMUK'taki Adalet Bakanının savcıya dava açması yönünde emir verebileceğine ilişkin hükmün CMK'ya alınmaması nedeniyle, tarihsel gelişim dikkate alındığında, savcının Adalet Bakanından emir almaması gerektiğini kabul etmek gerekir. **CENTEL-ZAFER**, (2015) s.116 vd.

²⁶ Şahin ise savcının bağımsız olmadığını; ancak bağımlı da sayılamayacağını savunmaktadır. Yazara göre savcının özerk olduğunun kabulü gerekir. Cumhuriyet **ŞAHİN, Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012, s.117 (2015 baskısı mevcut. Güncelleme isteyebilirler)

²⁷ Bazı Kıta Avrupası ülkelerinde savcılık kurumunun anayasal düzendeki yeri ile ilgili kısaca bilgi vermek gerekirse: Savcılık kurumunun, yargılamaya ilişkin bir görevi bulunmamasından ötürü, kurumsal açıdan yürütme içerisinde yer aldığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, Kıta Avrupası ülkelerinde işlev açısından, savcılığın adalet organına dahil olduğu kabul edilmektedir. Bu düşünceye göre, savcılık kurumsal olarak yürütmeye, işlevsel olarak ise adalet organına bağlı çift karakterli bir kurumdur. Alman anlayışında savcının görevi hukuku gerçekleştirme ve icradan ibarettir. İsviçre'de savcılık adliyenin bir parçasıdır. Aynı şeyi, hâkim ve savcılarının eğitimlerinin farksız olduğu ve kariyerde yer değiştirmelerinin mümkün olduğu Fransa için de söylemek mümkündür. Bu ülkede, kamu davasının açılmasında kabul edilen maslahata uygunluk ilkesi gereğince, bir suç soruşturmak veya vazgeçmek şeklindeki hâkimlik benzeri bir görev, savcıya hâkimlik konumuna yaklaştırmaktadır. Mevcut hâliyle Fransız savcısının durumu, Alman savcısına göre daha güçlüdür. Avusturya'da savcılık mahkemeden kayıtsız şartsız bağımsızdır. Bu ülkede savcının hâkimlik ehliyetine sahip olması gerekmektedir. İşlevlerinin yargılamaya olan yakınlığı nedeniyle savcı, Avusturya'da adalet organı sıfatını taşımaktadır. Hollanda'da da savcı adli makam olarak nitelendirilmektedir. Yürütmeye bağlı olmayışı, yüksek

Son olarak şu hususu da belirtmek gerekir ki; her ne kadar mahkemelerin bağımsızlığının aksine, savcının bağımsızlığı bakımından Anayasa'da bir hüküm bulunmasa da; anayasakoyucu savcılarının görevlerinin adli alana ilişkin olması nedeniyle, onların görevlerini daha rahat yapabilmelerine imkan tanımak istemiştir. Dolayısıyla hakimler için öngörülen teminatları savcılar açısından da kabul etmiştir (Any m.139).²⁸ Buna göre, tıpkı hakimler gibi savcılar da azlonulamazlar, kendileri istemedikçe 65 yaşından önce emekliye ayrılamazlar, bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve özlük haklarından yoksun kılınmazlar.

3. SUÇSUZLUK KARİNESİNİN GEREĞİ OLARAK İSPAT YÜKÜNÜN CUMHURİYET SAVCISINDA OLMASI

Suçsuzluk karinesi gereğince, bir suçla itham edilen kimse, suçluluğu kanunen sabit oluncaya kadar suçlu sayılamayacaktır.²⁹ Bir başka deyişle, hakkında mahkumiyet hükmü verilmeye kadar, sanık hakkında işlem yapıp karar verilirken, onun baştan suçluymuş gibi kabul edildiği izlenimi veren gerekçelere dayanılamayacak, muhakeme boyunca ona hükümlüymüş gibi muamele edilemeyecektir.³⁰

hâkimler kuruluna tâbi ve onun mensubu olması özellikleriyle İtalyan savcısı daha açık biçimde adliye mensubu olmaktadır. İngiliz ve İskoç savcısı ise yürütmeye tâbidir. Bununla birlikte mahkemelere oranla konumu çok iyi tanımlanmamış olsa da, savcılık makamı burada aynı zamanda adliyeye dâhildir. Yalnız sözü edilen mensubiyet durumları, bu ülkelerde sorun meydana getirmemektedir (İngiltere ve İskoçya'daki savcılık kurumu hakkında detaylı bilgileri için bkz. Ayhan BOZLAK, "İngiltere Yargı Sisteminde Mahkeme Ve Savcılıkların Denetimi İle Hâkim Ve Savcılar Hakkındaki Soruşturmalarda Yapılma Usulleri" *Adalet Dergisi*, S.16, Ocak 2010 s.2 vd.) Teoman GÖKÇE, " Karşılaştırmalı Hukukta Savcılık", *Adalet Dergisi*, S.13, Ekim 2002, s. 3 vd.

²⁸ Savcılığın hukuki statüsü konusundaki değerlendirmeler için ayrıca bkz. **CENTEL-ZAFER**, (2015) s.114 vd.

²⁹ Sulhi DÖNMEZER, "Suçsuzluk Karinesi Üzerine Düşünceler", in: **Prof. Dr. Nurullah Kunter'e Armağan**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı, İstanbul 1998, s.67

³⁰ Modern ceza muhakemesinin en önemli sorunlarından biri, etkin ve adil bir muhakeme gerçekleştirilirken, bazen hükmün kesinleşmesi sürecinin çok uzamasıdır. Bu itibarla içinde bulunduğumuz zaman diliminde, mahkemelerin iş yükünü azaltmak ve böylelikle onların ellerindeki dosyaları mümkün olan en kısa sürede hükme bağlamalarını mümkün kılmak amacıyla yeni kurumlar kabul edilmiştir. Bu yeni kurumlar aynı zamanda suç işlediği düşünülen kişinin lekelenmesi ihtimalini de bertaraf etmek suretiyle onun açısından da olumlu sonuçları beraberinde getirmektedir. Bu itibarla ülkemiz de dahil olmak üzere bir çok hukuk sisteminde, şüpheli veya sanık hakkında mahkumiyet ya da beraat dışında kararlar vermek suretiyle de muhakemeyi sona erdirmeye kurumları oluşturulmuştur.

Gerçeğe uygun kabul edilen bir olaydan yola çıkılarak, başka bir olayın varlığına ya da yokluğuna dair sonuçlara ulaşmaya imkan sağlayan, hukuken doğruluğu kabul edilmiş varsayımlara karine denilir.³¹ Ancak suçsuzluk karinesinde, gerçeğe uygun ya da sabit olduğu kabul edilen bir olaydan başka bir olayın varlığı sonucuna ulaşılması söz konusu değildir. Bu karine sadece, muhakeme sırasında kişinin suçlu sayılmayacağı varsayımı ile hareket edilmesini gerektirir.³²

Suçsuzluk karinesinin ana vatani Kıta Avrupası değil; İngiltere'dir. Bir başka ifadeyle kaynağı Anglo-Sakson hukukudur. Özellikle birkaç yüzyıl önce Kıta Avrupasında uygulanan engizisyon sisteminde bu haktan söz edebilmek mümkün değildi. Ancak insan hakları alanındaki gelişmelere paralel olarak önce İngiltere'den Fransa'ya geçen bu hak, Fransız devrimiyle birlikte buradan tüm Avrupa'ya yayılmıştır.³³

Bu yeni kurumlar, şüpheli veya sanığa para yaptırımı gibi bazı mükellefiyetler yükleyerek muhakemeye son verme yolunu açmıştır. Bu kurumların kabul edilmesinin temel nedenlerinden bir tanesi mahkemelerin iş yükünü azaltmak olduğundan, bu yollara başvurulabilmesi için sanığın suçluluğunun tam olarak ispatlanmış olması gerekmez. Bu itibarla nispeten hafif ceza gerektiren suçlar bakımından kabul edilen bu kurumlarda da, kişiye belirli cezai yaptırımlar uygulanmakta, ancak onun suçluluğunun ispatı şartı aranmamaktadır. Bu nedenle bazı yazarlarca bu kurumların ceza muhakemesinin temel ilkelerine ters düştüğü ileri sürülmektedir. Bu konuda bkz. . Friedrich-Christian SCHROEDER, "Ceza Muhakemesinde Fair Trial İlkesi", **Ceza Muhakemesi Hukukunda Fair Trial**, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 1999, s.46

Bu itirazlar yersiz değildir ve sağlam temellere dayanmaktadır. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki, modern suç politikası bakımından bu kurumlar vazgeçilmezdir. Ayrıca bu yollara başvurulabilmesi için sanığın rızasının mevcudiyeti de şart olduğundan, sanığın rızası dışında böyle yollara başvurulması mümkün değildir. Bu rıza şartı, mahkemelerin iş yükünü azaltmak bakımından büyük faydası olan söz konusu kurumların makul kabul edilebilmesinin de en önemli dayanağını oluşturmaktadır. Eğer sanık, kabul etmeyecek olursa muhakeme normal prosedürde gerçekleştirilecektir.

³¹ Benzer şekilde bkz. Metin FEYZİOĞLU, **Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat**, Yetkin Yayınları, Ankara 2002, s.152

³² Metin FEYZİOĞLU, "Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi", **AÜHFD**, C.48, S.1-4, s.138 vd.; İlhan ÜZÜLMEZ, "Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Mayıs-Haziran 2005, s.43

³³ Suçsuzluk karinesi daha önceden İngiltere'de bilinmekle birlikte, açık şekilde ilk defa 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesinin 9. maddesinde tutukluluğa ilişkin olarak düzenlenmiştir. Buna göre "*her insan suçlu olduğu bildirilinceye kadar suçsuz sayılacağından, onun tutulması gerekli görüldüğü zaman, kendisini elde tutmak için gereken sıklıktan fazla bir sertlik, yasayla ciddi biçimde cezalandırılmalıdır.*" İlke anayasal anlamda ise ilk kez ABD'de Rhode Island Anayasasında kendisine yer bulmuştur. **ÜZÜLMEZ**, s.42

Anayasamızın 38. maddesinde de suçsuzluk karinesi temel bir hak olarak açıkça güvence altına alınmıştır. Buna göre, “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.*” Ayrıca temel hak ve hürriyetlerin kullanımının durdurulmasını düzenleyen 15. maddenin 1. fıkrasında zorunlu bazı hallerde milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, temel hak ve hürriyetlerin kullanımının durdurulması kabul edilmiş; aynı maddenin 2. fıkrasında ise, birinci fıkrada belirtilen zorunlu durumlarda dahi bazı temel hakların kullanımının hiçbir şekilde durdurulamayacağı hükme bağlanmıştır.³⁴ İkinci fıkrada sayılan temel haklardan birisi de, suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağına ilişkindir.³⁵ Bu bağlamda savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hal gibi zorunlu durumlarda bile, kişinin suçsuzluk karinesinden yararlanması hiçbir şekilde durdurulamayacaktır.³⁶

³⁴ Gören, burada sayılan temel hakları Anayasa koyucunun diğerlerine nazaran daha öncelikli kabul ettiğini ileri sürmekte; 15. maddenin ikinci fıkrasında kullanımının durdurulması kabul edilmeyen hakları *sert çekirdekli haklar* olarak ifade etmektedir. Bkz. Zafer GÖREN, **Temel Hak Genel Teorisi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Ankara 1995, s.30

³⁵ Anayasamızdaki bu hükmün bir gereği olarak bir çok önemli kanunda suçsuzluk karinesine rastlamak mümkündür. Bu hükümlerden kısaca bahsetmek gerekirse; 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un "Yayın ilkeleri" kenar başlıklı 4. Maddesinin 2. fıkrasının (k) bendi; "Suçlu olduğu, yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimsenin suçlu ilan edilmemesi veya suçluymuş gibi gösterilmemesi; kişileri suç işlemeye yönlendirecek ya da korku salacak yayın yapılmaması "nı radyo ve televizyon ve veri yayınlarında uyulması gereken yayın ilkeleri arasında saymıştır. 26.06.2004 tarih 25504 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5187 sayılı Basın Yasası'nın 19/1. maddesinde: "Hazırlık soruşturmasının başlamasından takipsizlik kararı verilmesine veya kamu davasının açılmasına kadar geçen süre içerisinde, Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme işlemlerinin ve soruşturma ile ilgili diğer belgelerin içeriğini yayımlayan kimse, ikimilyar liradan ellimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır." şeklinde düzenleme ve 01.06.2005 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 27.maddesinde de: "Suçluluğu bir yargı hükmüne bağlanana kadar kişinin masumiyeti esastır ve soruşturma evresi gizlidir. Bu nedenle, soruşturma evresinde gözaltındaki bir kişinin 'suçlu' olarak kamuoyuna duyurulmasına, basın önüne çıkartılmasına, kişilerin basınla sorulu cevaplı görüntülmelerine, görüntülerinin alınmasına, teşhir edilmelerine sebebiyet verilmez ve soruşturma evraki hiçbir şekilde yayımlanamaz." hükmü yer almıştır. Bu düzenlemeler başta cumhuriyet savcısına ve kolluğa suçsuzluk karinesini soruşturma safhasında hayata geçirmeleri için önemli sorumluluklar yüklemektedir. Aydın BOŞGELMEZ, “Adil Yargılarına Hakkı ve Silahların Eşitliği Bağlamında Ülkemizde Savcılık”, **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu**. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006 s. 233

³⁶ Any. m.15 şu şekildedir: “*Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasında kısmen veya tamamen*

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğin araştırılması sırasında, sanık hakkında, gerektiğinde tutuklamaya kadar varan koruma tedbirlerine başvurulabilecektir. Bu itibarla, ceza muhakemesinde sanık önceden suçlu sayılamayacağı gibi masum da sayılmaz. Sanığın baştan itibaren masum sayılması kabul edilirse, sanık hakkında koruma tedbirlerine başvurulmasını açıklamak mümkün olmayacaktır. Sanık ne masumdur ne de suçludur; suçlu olduğu sanılan kimsedir. Bu nedenle klasikleşen formülde *masum sayılır* denildiği halde, Anayasamızda *suçlu sayılmaz* denilmiş olması daha doğrudur.³⁷

*Suçsuzluk karinesinin doğal bir sonucu olarak ceza muhakemesinde ispat yükü iddia makamındadır.*³⁸ Bu bağlamda davayı açan makam olarak Cumhuriyet Başsavcılığı iddiasını ispatlamakla yükümlüdür ve mahkumiyet için de, savcılık tarafından ileri sürülen delillerin sanığın mahkumiyetine yetecek ölçüde olması zorunludur.³⁹ Sanık suçsuzluk karinesinden faydalandığına ve bu nedenle baştan suçlu kabul edilemeyeceğine göre, onun suçsuzluğunu ortaya koymak için herhangi bir aktif harekette bulunması ondan beklenemez. Bu bağlamda öncelikle iddia eden (savcı) iddiasını ispat etmekle yükümlüdür. Karine gereğince zaten suçlu sayılmayan sanığa “sen suçsuzluğunu ispat et” demek mantıken de zorlama olacaktır.

AİHM'nin değişik içtihatlarında da ispat yükünün savcıda olduğunun açıkça vurgulandığı görülmektedir.⁴⁰ Şüpheden sanık yararlanır ilkesinin

durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanuncaya kadar kimse suçlu sayılmaz.”

³⁷ Nurullah KUNTER-Feridun YENİSEY, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul 2000, s.24; **TOROSLU-FEYZİOĞLU**, s.7

³⁸ Hans-Meyer LADEWİG, “Adil Yargılanma Hakkı-II,” in: **Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku**, (Çev. Hakan Hakeri), Seçkin Yayınevi, Ankara 2004, s.94

³⁹ Robert ESSER, **Auf dem Weg zu einem europäischen Strafverfahrenrecht**, De Gruyter Rechtswissenschaften Verlags, Berlin 2002, s.403

⁴⁰ Bununla birlikte ceza kanunlarının bazı fiili durumların varlığını suçun maddi unsurunun gerçekleşmiş olması bakımından karine olarak kabul etmesi de mümkündür. Bu tür durumlarda genelde ortaya çıkan fiili durumun suçluluğa ilişkin kanaati oluşturmaya yeterli kabul edildiği görülmektedir. Bu konuda bkz. Sulhi DÖNMEZER, “Suçsuzluk Karinesi Üzerine Düşünceler”, in: **Prof. Dr. Nurullah Kunter’e Armağan**, İstanbul Üniversitesi

maddi soruna ilişkin bir ilke olması nedeniyle, duruşma sırasında maddi gerçek araştırılırken suçluluğu ortaya koyma görevinin savcılıkta olduğu da rahatlıkla söylenebilecektir.

Bununla birlikte, bizim de dahil olduğumuz Kıta Avrupası hukuku açısından ispat yükünün savcıda olması hususunun anlaşılması oldukça güçtür. Nitekim Kıta Avrupası ceza muhakemesi sisteminde re'sen araştırma ilkesi geçerlidir ve Anglo-Sakson hukukunun aksine herhangi bir taraf muhakemesi söz konusu değildir.⁴¹ Dolayısıyla iddia makamı hiçbir çaba göstermese bile, yargılama makamı kendisi re'sen araştırma yapıp, sanığın mahkumiyetine karar verebilecektir. Hatta yargılama sonunda savcının beraat talep ettiği hallerde bile mahkemenin mahkumiyete karar verebilmesi mümkündür. Bu nedenle ceza muhakemesi doktrinimizde, genel görüş olarak ceza muhakemesinde ispat yükü diye bir problem olmadığı kabul edilmektedir.⁴²

Hukuk Fakültesi Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı, İstanbul 1998, s.70 vd.; **ÜZÜLMEZ**, s.57

Sözleşme organlarının da belirli sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla kanun koyucuların bu tür hükümler ihdas etmesini suçsuzluk karinesine aykırı bulmadıkları görülmektedir. Karen REID, **Adil Bir Yargılamanın Güvenceleri**, Çev. Bahar Öcal Düzgören, Scala Yayıncılık, İstanbul 2000, s.164

⁴¹ Bununla birlikte CMUK'ta yer alan ve mahkemeye re'sen maddi gerçeği araştırma görevi veren 214. maddedeki düzenlemenin CMK'ya alınmamış olması, yeni sistemde mahkemenin re'sen delil araştırması yapıp yapamayacağı konusunda doktrinsel tereddütlere yol açmıştır. Bu bağlamda bazı yazarlar artık mahkemelerin re'sen delil araştırması yapamayacağı kanaatindedirler. Bu görüş için bkz. Mahmut KOCA, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller", **Ceza Hukuku Dergisi**, 2006/2, s.210 vd.

Kanımızca CMK'da yeterli delil toplanmaması nedeniyle iddianamenin iade edilebileceğinin öngörülmüş olması, CMUK m.214'ün sağladığı sonuçları sağlamaya elverişli değildir. Bu nedenle re'sen araştırmanın kanunda açıkça vurgulanması uygun olurdu. Ya da sistem değişikliği yapılacak idiyse de bunun kanunda "mahkemeye re'sen delil araştırması yapılamaz" şeklinde açıkça vurgulanması gerekirdi. Ancak mevcut düzenlemelere baktığımız zaman anlaşılan şudur ki; kanunkoyucu CMUK'taki gibi açıkça olmasa bile, CMK'da da mahkemeye re'sen delil araştırma yetkisini dağınık düzenlemelerle vermiştir. Örneğin mahkeme CMK m.61'e göre re'sen tanık çağırabilir, m.61/1'e göre re'sen bilirkişiye başvurabilir, m.181/2'ye göre re'sen yeniden keşif ve muayene işlemlerine karar verebilir. Aynı yönde bkz. **CENTEL-ZAFER**, (2015) s.680

⁴² Doktrindeki ağırlıklı görüşe göre, ispat külfeti meselesi, kimin ispat edeceği meselesidir. Böyle bir mesele medeni muhakemede vardır ve tarafların ikame ettikleri delillerle eli kolu bağlı bir hakimin mevcudiyeti halinde söz konusu olabilir. Bu itibarla hakim delil araştırabildiği için, ceza muhakemesinde ispat külfeti diye bir sorun yoktur. **KUNTER-YENİSEY-NUHOĞLU**, (2006) s.605

Ancak ceza muhakemesinin yapısı itibarıyla, genelde ispatın, dava açmak suretiyle uyuşmazlığı yargılama makamı önüne getiren iddia makamından beklendiği de bir gerçektir. Nitekim devlet, cezalandırma yetkisini kamu davası yoluyla kullanır. Kamu davasını ise savcı açar ve sanığa bir suç isnat eder. Dolayısıyla savcı bu isnadını ispatlamak zorundadır. Hakimin re'sen araştırma yetkisinin bulunması veya savcının sanık lehine de delil toplamakla yükümlü bulunması ceza davasında ispat yükünün bulunmadığı anlamına gelmez. Savcının sanık lehine delil toplamasının nedeni onun bir kamu görevlisi olması ve kamu yararının da ancak suçluların hak ettikleri ceza ile cezalandırılmaları halinde sağlanabilecek olmasıdır. Bundan ispat yükünün savcının üzerinde olmadığı anlamı çıkarılmamalıdır. Konu, re'sen araştırma ilkesi bakımından ele alındığında da; mahkumiyet için muhakeme sonucunda ikna olması gereken kimse hakimdir. Hakimin ikna olmadığı hallerde, ispat yükü üzerinde bulunan taraf davayı kaybedecektir. Dolayısıyla hakimin suçluluğa ikna olmadığı her halde savcı davayı kaybedecektir. Bu da, sadece taraf muhakemesine dayanan itham sisteminin geçerli olduğu ceza muhakemesinde değil; karma sistemin geçerli olduğu bir ceza muhakemesinde de, en azından ikna boyutuyla ispat yükünün var olduğunu ve bu yükün de savcının üzerinde bulunduğunu ortaya koymaktadır.⁴³

4. SAVCININ TARAF OLUP OLMADIĞI SORUNU

4.1. Genel Olarak

Tarafsızlık, yan tutmama, objektif olma ve kişiliğinden sıyrılabilme demektir. Savcının tarafsızlığı, sanığa ve mağdura karşı objektif olması, bunlardan birini herhangi bir nedenle kayırmaması ve delil toplama, mütalaa verme gibi işlemleri sadece maddi gerçeğin ortaya çıkarılması kaygısıyla yürütmesi olarak anlaşılmalıdır⁴⁴.

Savcının yaptığı iş gereği tarafsız olması kolay değildir. Suç işlenmesi toplumsal dengeyi bozmakta, failin cezalandırılmasıyla ise bu denge tekrar sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu durumda, dengeyi sağlamakla yükümlü olduğuna inanan bir makamın kendini taraf gibi hissetmesi kaçınılmazdır⁴⁵. Fakat savcı CMK'nın 160. maddesine göre, sadece sanığın aleyhine olan

⁴³ FEYZİOĞLU, Vicdani Kanaat, s.160 vd.

⁴⁴ Nur CENTEL, "Adil Yargılanma Hakkı İle Silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu**. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006 s. 195

⁴⁵ CENTEL, s. 195

değil, lehine hususları da araştırmakla görevlidir. Ayrıca CMK'nın 260/3. maddesine göre savcı, sanığın lehine olarak da kanunyonlarına başvurabilme yetkisine sahiptir. Tüm bunlar yan yana getirildiğinde, savcının bir taraf olmadığı, sadece maddi gerçeğe ulaşmak için faaliyette bulunduğu düşünülebilir.

Ancak unutulmamalıdır ki, savcı tüm soruşturmayı tamamlayan ve elde ettiği delillere bağlı olarak kamu davasını açan kimsedir. Dolayısıyla savcı, talep üzerine dava açtığı hallerde bile, kamu adına iddia makamını işgal etmektedir. Onun duruşma başladıktan sonra sanığın beraatini talep edebilmesi ve sanık lehine kanun yoluna başvurabilmesi makam olarak iddia makamını işgal etmesini etkilememektedir.⁴⁶ Bu nedenle savcı muhakemede, en azından makam olarak iddia görevini üstlenmiş bir taraftır.⁴⁷

4.2. Savcının Yasaklılığına ve Tarafsızlığını Şüpheye Düşüren Nedenlere İlişkin Tartışmalar

Hakimlerin görevden yasaklı olduğu ve tarafsızlığından şüpheye düşüren hallere ilişkin düzenlemeler, CMK'nın 22. vd. maddelerinde hüküm altına alınmıştır. Ancak kanunda savcılara ilişkin bu tür düzenlemelere yer verilmemiştir. Bu nedenle hakimlerin görevden yasaklılığını gerektiren veya tarafsızlığını şüpheye düşüren hallerin, savcı bakımından söz konusu olması durumunda, onun reddedilip reddedilemeyeceği doktrinde tartışma konusu olmuştur. Bazı yazarlar, bu konuda hakimlere ilişkin getirilen düzenlemelerin savcılar bakımından da kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, savcı zaten muhakemede bir taraftır. O nedenle tarafsızlığının sağlanması söz konusu olamaz.⁴⁸ Ancak iddia tarafındaki görevini layıkıyla yerine getirebilmesi için, onun bakımından da yasaklılık veya çekinme hallerinin düzenlenmesi söz konusu olabilir.⁴⁹ Konu ile ilgili olarak; 29-30 Mayıs 2005 tarihlerinde Budapeşte kentinde, Macaristan Savcılığı işbirliği ile Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen Avrupa Savcıları Konferansının 6. oturumundan sonra 31 Mayıs 2005

⁴⁶ Turhan'a göre, kanunda savcı yaptığı iş bakımından değil, makam olarak, şekli anlamda taraf olarak değerlendirilmiştir. Faruk TURHAN, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Asil Yayınevi, Ankara 2006, s.84; Savcının taraf olup olmadığı konusundaki tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **KEYMAN**, s.147 vd.

⁴⁷ **ŞAHİN**, Ceza Muhakemesi-I (2012), s.117

⁴⁸ Aynı yönde bkz. **ŞAHİN**, Ceza Muhakemesi-I (2012), s.118

⁴⁹ Bunun bir gereklilik olduğu konusunda ayrıntılı açıklamalar için bkz. **ÜNVER-HAKERİ**, (2012) s.200

tarihinde kabul edilmiş bulunan “Budapeşte İlkeleri” önem arz etmektedir. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından Bangolar Yargı Etiği ilkelerinden sonra 10.10.2006 gün ve 424 sayılı kararı ile benimsenmesine karar verilen Savcılar İçin Avrupa İlkelerinin (I. Temel Görevler) kısmındaki ilkeler şöyledir:

“Savcılar her zaman ve her koşulda;

- Dava açma görevi dahil, her zaman ilgili ulusal ve uluslararası hukuka uygun olarak görevlerini icra ederler,
- Görevlerini adil, tarafsız, tutarlı ve süratli olarak icra ederler,
- İnsan onuru ve insan haklarına saygı duyar, bu değerleri korur ve desteklerler,
- Toplum adına ve kamu yararına davrandıklarını dikkate alırlar,
- Toplumun genel çıkarı ile birey hakları ve çıkarları arasındaki adil dengeyi bulmaya çalışırlar.”

Budapeşte İlkeleri hakkında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından verilen benimsenme kararı doğrultusunda, Yargıtay Ceza Genel Kurulu da 20.11.2007 tarih ve E.2007/5-83, K.2007/244 sayılı kararında bu ilkelere uyulması gerektiğini belirtmiştir⁵⁰. Yukarıdaki ilkeler arasında sayılan savcının tarafsızlığına ilişkin husus, onun makam olarak tarafsızlığına değil; kamusal görevini yerine getirirken sahip olmasını gerektiren kişisel tarafsızlığına vurgu yapmaktadır.

Buna karşın bizim hukukumuzda savcının yasaklılığına veya tarafsızlığını şüpheye düşüren nedenlere ilişkin düzenlemeler mevcut değildir. Bu nedenle söz konusu durumlarda savcının görevden yasaklanmasının veya reddinin mümkün olmadığı kanaatindeyiz.⁵¹ Hakimler bakımından CMK m.22 vd. öngörülen düzenlemelerin kıyasen savcılar hakkında uygulanması da söz konusu olamaz. Nitekim kural hakimin önüne gelen uyuşmazlığı çözmesidir. Ancak istisnaen yasaklı olduğu veya tarafsızlığını şüpheye

⁵⁰ Akif YILDIRIM, “Savcılık Kurumu Ve Cumhuriyet Başsavcılarının Cumhuriyet Savcılarını Üzerindeki Denetim ve Gözetim Yetkisi” **Adalet Dergisi**, Y:2013, S:47, s.122 vd. Savcılarının bağımsızlığı ve tarafsızlığına dair uluslararası standartlar hakkında detaylı bilgi sahibi olmak için bkz. **Human Rights In The Administration Of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers**, United Nations and Geneva, 2003 s. 113 vd.

⁵¹ Aynı yönde bkz. Veli Özer ÖZBEK-Mehmet Nihat KANBUR-Koray DOĞAN-Pınar BACAĞSIZ-İlker TEPE, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2015, s.218

düşüren hallerde görevden el çekmesi ya da çektirilmesi söz konusu olur. Dolayısıyla hakimin yasaklılığına ve tarafsızlığından şüpheye düşüren hallere ilişkin düzenlemeler istisnai niteliktedir. İstisnai düzenlemelerin kıyasen genişletilmesi de söz konusu olamayacağından, CMK m.22 vd. düzenlemelerin savcılar bakımından uygulanması hukuka aykırı olur.

Bununla birlikte savcının görevini layıkıyla yapamayacağına ilişkin tereddütlerin hasıl olduğu durumlar varsa, Başsavcıya başvurmak suretiyle savcının o olaydan el çektilmesi ve yerine yeni bir savcı görevlendirilmesi sağlanabilir. Ayrıca bu tür hallerden haberdar olan Başsavcının da re'sen harekete geçmesi yerinde olacaktır.⁵²

SONUÇ

Ceza muhakemesinde süje, kendine özgü bir statüsü bulunan, muhakeme süresince tek başına işlemler yapıp taleplerde bulunan ve bu faaliyetleri ile muhakemeyi hareket halinde tutan kişilere denilmektedir. Savcı, ceza muhakemesinde iddia faaliyetini yürüten muhakeme süjesidir. Soruşturma evresinin en önemli makamı olan savcılık, kovuşturma evresinde ise iddia görevini yerine getirir. Savcı, bazı özel hukuk davalarına katılsa da, onun asıl önemli görevi ceza muhakemesine ilişkindir. Kanunda açıkça, soruşturma evresini yönetmek ve gerekli araştırmaları yapmakla görevli ve yetkili kişi olarak belirtilmiştir (CMK m.160, 161). Bu itibarla savcılık “*soruşturma evresinin efendisi*” olarak nitelendirilebilir.

Savcının yaptığı iş hem yürütme hem de yargı faaliyetine ilişkindir. Savcının görevi, en genel anlamıyla, soruşturmayı yürütmek ve kovuşturma sırasında kamu adına iddia makamını işgal etmektir. Dolayısıyla uyuşmazlığı yargılamak ve onu kesin hükümle sonuçlandırmak gibi bir faaliyeti olmadığı için yaptığı görev yargısal olarak nitelendirilemeyecektir. Bununla birlikte savcının gerçekleştirdiği faaliyetin adli konulara ilişkin olduğuna da şüphe yoktur. Çünkü muhakemenin iki temel aşamasından birisi olan soruşturmayı yürütmekte, kamu davasını açmakta, gerekli hallerde önödemeye karar verebilmekte ve kanunyollarına başvurabilmektedir. Bu nedenle savcının faaliyet türünü *adli alana ilişkin idari bir faaliyet* olarak nitelendirmek kanaatimizce en doğru olanıdır.

Suçsuzluk karinesi gereğince, bir suçla itham edilen kimse, suçluluğu kanunen sabit oluncaya kadar suçlu sayılamayacaktır. Bir başka deyişle,

⁵² ŞAHİN, Ceza Muhakemesi-I (2012), s.118

hakkında mahkumiyet hükmü verinceye kadar, sanık hakkında işlem yapıp karar verilirken, onun baştan suçluymuş gibi kabul edildiği izlenimi veren gerekçelere dayanılmayacak, muhakeme boyunca ona hükümlüymüş gibi muamele edilemeyecektir. *Suçsuzluk karinesinin doğal bir sonucu olarak ceza muhakemesinde ispat yükü iddia makamındadır.* Bu bağlamda davayı açan makam olarak Cumhuriyet Başsavcılığı iddiasını ispatlamakla yükümlüdür ve mahkumiyet için de, savcılık tarafından ileri sürülen delillerin sanığın mahkumiyetine yetecek ölçüde olması zorunludur. AİHM'nin değişik içtihatlarında da ispat yükünün savcıda olduğunun açıkça vurgulandığı görülmektedir.

Savcının sanık lehine delil toplama yükümlülüğü altında olması ve onun lehine kanunyonlarına başvurabilmesi, onun muhakemede gerçekten bir taraf olup olmadığı sorusunu akla getirebilir. Ancak unutulmamalıdır ki, savcı tüm soruşturmayı tamamlayan ve elde ettiği delillere bağlı olarak kamu davasını açan kimsedir. Dolayısıyla savcı, talep üzerine dava açtığı hallerde bile, kamu adına iddia makamını işgal etmektedir. Onun duruşma başladıktan sonra sanığın beraatini talep edebilmesi ve sanık lehine kanunyonuna başvurabilmesi makam olarak iddia makamını işgal etmesini etkilememektedir. Bu nedenle savcı muhakemede, en azından makam olarak iddia görevini üstlenmiş bir taraftır.

Hakimlerin yasaklı olduğu ve tarafsızlığından şüpheye düşüren hallerle ilişkin düzenlemeler, CMK'nın 22. vd. maddelerinde hüküm altına alınmıştır. Ancak kanunda savcılara ilişkin bu tür düzenlemelere yer verilmemiştir. Bu nedenle savcı bakımından yukarıda belirtilen hallerin söz konusu olması durumunda, onun reddedilip reddedilemeyeceği doktrinde tartışma konusu olmuştur. Hukukumuzda bu tür düzenlemeler mevcut değildir. Bu nedenle söz konusu durumlarda savcının görevden yasaklanması veya reddi mümkün olamaz. Hakimlere bakımından öngörülen konuya ilişkin düzenlemelerin kıyasen savcılara uygulanması da söz konusu değildir. Nitekim kural hakimin önüne gelen uyuşmazlığı çözmesidir. Ancak istisnaen yasaklı olduğu veya tarafsızlığından şüpheye düşüren hallerde görevden el çekmesi ya da çektirilmesi söz konusu olur. İstisnai düzenlemelerin kıyasen genişletilmesi de söz konusu olamayacağından, CMK m.22 vd. düzenlemelerin savcılar bakımından uygulanması hukuka aykırı olur.

KAYNAKÇA

- BİLGİN, Adem. **Cumhuriyet Savcısının Hukuk Davalarındaki Görevleri**, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara, 2013
- BOŞGELMEZ, Aydın. “Adil Yargılarına Hakkı ve Silahların Eşitliği Bağlamında Ülkemizde Savcılık”, **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006
- BOZLAK, Ayhan. “İngiltere Yargı Sisteminde Mahkeme ve Savcılıkların Denetimi İle Hâkim Ve Savcılar Hakkındaki Soruşturmaların Yapılma Usulleri” **Adalet Dergisi**, S.16, Ocak 2010
- CENTEL, Nur. “Adil Yargılanma Hakkı İle Silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma”, **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu**. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006
- CENTEL, Nur-Hamide ZAFER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul 2015
- DÖNMEZER, Sulhi. “Suçsuzluk Karinesi Üzerine Düşünceler”, in: **Prof. Dr. Nurullah Kunter’e Armağan**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim, Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı, İstanbul 1998
- ESSER, Robert. **Auf dem Weg zu einem europäischen Strafverfahrenrecht**, De Gruyter Rechtswissenschaften Verlags, Berlin 2002
- FEYZİOĞLU, Metin. “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Ocak-Şubat 2006
- FEYZİOĞLU, Metin. “Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, **AÜHFD**, C.48, S.1-4
- FEYZİOĞLU, Metin. **Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat**, Yetkin Yayınları, Ankara 2002,
- GILLIERON, Gwladys. **Public Prosecutors in the United States and Europe**, Springer International Publishing, Switzerland, 2014
- GÖKÇE, Teoman. “Karşılaştırmalı Hukukta Savcılık”, **Adalet Dergisi**, S.13, Ekim 2002
- GÖREN, Zafer. **Temel Hak Genel Teorisi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Ankara 1995

GÜNAY, Erhan. **C. Savcıları ile Ceza Hakimlerinin Görev ve Yetkileri**, Adil Yayınevi, Ankara 1996

Human Rights In The Administration Of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers, United Nations and Geneva, 2003

JEHLE, Jörg Martin. “Savcılık Örgütü'nün Rolüne İlişkin Avrupa Çapında Bir Karşılaştırma”, **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu, 7-9 Temmuz 2006**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, (Çev: Gülşah Kurt YÜCEKUL), Ankara, 2006

KATOĞLU, Tuğrul. “Asliye Ceza Mahkemelerinin Yeni Durumu ‘Silahların Eşitliği’ Tartışmalarından ‘Silahlara Veda’ya,” **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2010/1 (Prof Dr. Köksal Bayraktara Armağan, C.1)

KEYMAN, Selahattin. **Ceza Muhakemesinde Savcılık**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1970

KOCA, Mahmut. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”, **Ceza Hukuku Dergisi**, 2006/2

KUNTER, Nurullah-Feridun YENİSEY-Ayşe NUHOĞLU, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Arıkan Yayınevi, İstanbul 2006

KUNTER, Nurullah-Feridun YENİSEY, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul 2000

KÜHNE, Hans-Heiner. **Strafprozessrecht**, C.F. Müller Verlag, Heidelberg 1999

LADEWİG, Hans-Meyer. “Adil Yargılanma Hakkı-II,” in: **Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku**, (Çev. Hakan Hakeri), Seçkin Yayınevi, Ankara 2004

ÖZBEK, Veli Özer-Mehmet Nihat KANBUR-Koray DOĞAN-Pınar BACAKSIZ-İlker TEPE, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2015

ÖZTÜRK, Bahri-Durmuş TEZCAN-Mustafa Ruhan ERDEM-Özge SIRMA GEZER-Yasemin F.S. KIRIT-Özdem ÖZAYDIN-Esra A. AKCAN-Efser ERDEM TÜTÜNCÜ, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016,

- POLAT, Halil. **Teori ve Uygulamada Cumhuriyet Savcısının El Kitabı**, Adalet Yayınevi, Ankara 2009
- REID, Karen. **Adil Bir Yargılamanın Güvenceleri**, Çev. Bahar Öcal Düzgören, Scala Yayıncılık, İstanbul 2000
- ROXIN, Claus. **Strafverfahrensrecht**, C.H. Beck, München 1998
- RÜPİNG, Hinrich. **Das Strafverfahren**, Verlag Vahlen, München 1997
- SCHROEDER, Friedrich-Christian. “Ceza Muhakemesinde Fair Trial İlkesi”, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Fair Trial**, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul 1999
- ŞAHİN, Cumhur. **Ceza Muhakemesi Hukuku-I**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012
- ŞAHİN, Cumhur-Neslihan GÖKTÜRK, **Ceza Muhakemesi Hukuku-II**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012
- TOROSLU, Nevzat-Metin FEYZİOĞLU, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara 2015
- TOSUN, Öztekin **Suç Muhakemesi Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1976
- TURHAN, Faruk. **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Asil Yayınevi, Ankara 2006
- ÜNVER, Yener-Hakan HAKERİ, **Ceza Muhakemesi Hukuku, 1. Cilt**, Adalet Yayınevi, Ankara 2012
- ÜZÜLMEZ, İlhan. “Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Mayıs-Haziran 2005
- YILDIRIM, Akif. “Savcılık Kurumu ve Cumhuriyet Başsavcılarının Cumhuriyet Savcıları Üzerindeki Denetim ve Gözetim Yetkisi” **Adalet Dergisi**, Y:2013, S:47